

RAZVOJ KAZALCEV IN METODOLOGIJE SPREMLJANJA PONUDBE GOZDARSKIH STORITEV

O projektu

Projekt je potekal v okviru Ciljnega raziskovalnega programa »Zagotovimo si hrano za jutri«, ki ga sofinancirata Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS.

S potekom koncesij za gospodarjenje v državnih gozdovih se je pod vplivom novih tržnih zakonitosti, ki jih je uvedel Zakon o gospodarjenju z gozdovi v lasti Republike Slovenije (ZGGLRS, 2016), število, struktura in organiziranost gozdarskih podjetij spremenila. Na omenjenem področju je zato ključna presoja obstoječih podatkovnih virov, ki bo podlaga za oblikovanje novih politik, ukrepanje ob velikopovršinskih motnjah, zmanjševanje obsega sive ekonomije ter približevanje še večji profesionalizaciji del v gozdarstvu. Predvidevamo, da se bo trg gozdarskih storitev v prihodnosti še razvijal in širil, kar zahteva prenovu sistema spremljanja stanja in prilagoditve v politikah spodbud in podpor.

Glavni cilj projekta je bil povečati konkurenčnost gozdarskega sektorja z izboljšanjem načina spremljanja stanja na področju izvajanja del v gozdovih ter vrednotenja ukrepov programa razvoja podeželja (PRP).

Glavni rezultati projekta so predlogi za izboljšave obstoječega sistema spremljanja stanja in predlogi za spremljanje učinkov ukrepov PRP v prihodnosti.

Izzivi izvajanja del v gozdovih

DR. NIKE KRAJNC

Ob zaključku projekta smo organizirali posvet, katerega glavni namen je bil predstaviti različne izzive iz izvajanjem del tako v državnih kot v zasebnih gozdovih. Dogodka, ki je potekal v hibridni obliki, se je udeležilo več kot 190 udeležencev. Med udeleženci so bili predstavniki vseh gozdarskih institucij, lastniki gozdov, predstavniki gozdarskih podjetji, predstavniki odločevalcev ter študenti gozdarstva.

Prvi sklop predavanj je bil posvečen izzivom izvajanja del v gozdovih. V tem delu je Špela Ščap iz GIS predstavila rezultate ankete, ki smo jo izvedli v okviru omenjenega projekta in katere glavni cilj je bilo ugotoviti stanje na področju izvajanja sečnje in spravila lesa v zasebnih gozdovih. V nadaljevanju je glavni direktor SiDG predstavil izzive pri izvajanju del v državnih gozdovih. Sledila je predstavitev pogleda izvajalcev del (gozdarska gospodarska družba GG Bled d.o.o.) ter lastnika gozdov. Prvi del smo zaključili s predstavitvijo novega sistema kazalnikov gospodarjenja z gozdovi, ki smo ga razvili v okviru projekta.

Drugi del posveta je bil posvečen Programu razvoja podeželja, najprej smo pogledali nazaj in predstavili pretekle ukrepe relevantne za gozdarstvo in izkušnje z izvajanjem ukrepov PRP 2014 -2020 na področju sanacije poškodovanih gozdov. Zaključili smo s pogledom naprej in predstavitvijo prihodnjega programa PRP (2023-2027).

Odziv ter razprava na samem dogodku je pokazala, da je izzivov pri izvajanju del v gozdovih res veliko in da je PRP pomemben tudi za gozdarstvo.

Udeleženci so poleg aktivne udeležbe v razpravi odgovarjali tudi na 9 tematskih vprašanj. Izpolnjen je bil 101 anketni vprašalnik. Pomembno sporočilo za vse strokovne institucije je, da več kot 80 % udeležencev meni, da lahko razprava na strokovnih srečanjih prinese pozitiven napredek pri učinkovitejšemu gospodarjenju z gozdovi. Pozitivno nas je presenetilo tudi dejstvo, da je 74 % anketiranih odgovorilo, da je hibridna oblika srečanja ustrezna oblika tudi za aktivno sodelovanje udeležencev.

Poročilo iz dogodka, prezentacija ter posnetek celotnega dogodka so dostopni na: <https://www.gozdis.si/projekti/razvoj-kazalcev-in-metodologije-spremljanja-ponudbe-gozdarskih-storitev/>.

Rezultati ankete med zasebnimi lastniki gozdov

ŠPELA ŠČAP, DARJA STARE, DR. NIKE KRAJNC, MATEVŽ TRIPLAT

Z namenom ugotoviti stanje na področju izvajanja sečnje in spravila lesa v zasebnih gozdovih, smo na Gozdarskem inštitutu Slovenije v septembru 2019 izvedli obširno anketiranje med naključnimi gospodinjstvi na področju celotne Slovenije. V raziskavi je bilo zajetih 544 naključno izbranih gospodinjstev, ki imajo v lasti gozd. Od tega je bilo 60 % moških in ti imajo v lasti 75 % površin gozdov vseh anketiranih. Povprečna starost anketiranih lastnikov gozdov je bila 54 let. Več kot polovica anketiranih ima v lasti gozdno posest veliko od 1 do 4,99 ha. Za 62 % anketiranih je glavni namen gospodarjenja z gozdom uporaba lesa za lastne potrebe.

Med anketiranimi zasebnimi lastniki gozda je 71 % takšnih, ki so v obdobju 2015–2019 opravili sečnjo in spravilo lesa. Skupaj so posekali nekaj manj kot 50.000 m³ lesa (oz. povprečno 24 m³/ha ali 141 m³ na gospodinjstvo), ki v 67 % ne vstopi na trg, ampak se porabi večinoma (84 %) za pokrivanje lastnih potreb. Zasebni lastniki, ki sami opravljajo sečnjo in spravilo v gozdu ali s pomočjo družinskih članov, imajo pri delu prisotnih največkrat dve ali tri osebe različnih starostnih skupin. Rezultati o številu in starosti oseb kažejo na medgeneracijsko sodelovanje pri delu v gozdu, kjer so prisotne tako mlajše kot starejše osebe. Člani gospodinjstev, ki sami delajo v gozdu so se dela največkrat priučili iz lastnih izkušenj in so hkrati v 96 % opremljeni z osebno varovalno opremo.

Analiza je pokazala, da obstajajo statistično značilne razlike med velikostjo gozdne posesti in intenziteto sečnje. Intenziteta sečnje je bila najvišja pri zasebnih lastnikih z malimi gozdnimi posestmi (do 0,99 ha) in sicer v povprečju 41,4 m³/ha. Najmanj intenzivno so v zadnjih petih letih izvajali sečnjo lastniki gozdov, ki imajo v lasti med 10 in 29,99 ha gozda, ti so v povprečju sekali 11,5 m³/ha. V anketi je bilo ugotovljeno, da je bilo 41 % sečnje in spravila izvedenega s poklicnimi izvajalci del. Kot glavni razlog za najem izvajalca za sečnjo in spravilo je bila navedena zahtevnost dela, pri izbiri izvajalca za sečnjo in spravilo pa je bilo zasebnim lastnikom gozda najbolj pomembna kakovost izvedbe del v gozdu.

Z raziskavo smo potrdili značilen vpliv velikosti zasebne gozdne posesti na način izvedbe sečnje in spravila. Rezultati so pokazali, da je največji delež zasebnih lastnikov, ki vsa dela izvedejo s pomočjo najetih izvajalcev, v velikostnem razredu gozdne posesti od 5 do 9,99 ha. Rezultati ankete kažejo, da so moški zasebni lastniki gozda posekali kar 85 % od celotne količine poseka v obdobju 2015–2019. Vendar kljub temu ni večjih razlik glede na intenziteto sečnje, saj so moški lastniki v povprečju posekali 25,4 m³/ha lesa, ženske lastnice pa 22,4 m³/ha.

Več na: <http://dirros.openscience.si/lzpisGradiva.php?id=14270>

Kazalniki gospodarjenja z gozdovi

MATEVŽ TRIPLAT, DR. NIKE KRAJNC

Kazalniki gospodarjenja z gozdovi napovedujejo in nakazujejo stanje ter nakazuje razvoj gospodarjenja z gozdovi v Sloveniji. Kazalniki so predvsem količinski ali kakovostni podatki in so tako lahko pomembno orodje pri oblikovanju politik. Na gospodarjenje z gozdovi gledamo iz različnih zornih kotov, zajeti so tako okoljski kot socialni in ekonomski vidiki. Pri pripravi metodologije za izbor in prikaz kazalnikov gospodarjenja z gozdovi smo se zgledovali po kazalnikih okolja, ki jih pripravljajo in objavlja Agencija za okolje Republike Slovenije (ARSO OKOLJE, <http://kazalci.arso.gov.si>). Kazalniki se ne podvajajo, ampak se dopolnjujejo, zato nismo razvijali kazalcev s področja okolja. Družbene in gospodarske kazalnike smo za boljšo preglednost dodatno razdelili v 6 poglavij (Gozdarske politike, Profesionalizacija del, Lasništvo gozdov, Pridobivanje lesa, Biogospodarstvo ter Trg lesa in lesnih proizvodov).

Spletišče je dinamično in se bo v prihodnosti nadgrajevalo. Vsi predstavljeni kazalniki temeljijo na obstoječih podatkih in podatkovnih bazah, ki kažejo stanje, lastnosti ali razvoj določenega pojava oziroma aktivnosti. Podatki se spreminjajo v določenih časovnih periodah, zato se bodo tudi kazalniki dopolnjevali in nadgrajevali z različnimi časovnimi periodami. Vse kazalnike gospodarjenja z gozdovi predstavljamo na enak način. S tem želimo informacije in razumevanje kazalnikov približati končnim uporabnikom. Posamezen kazalnik je opredeljen:

- s ključnim sporočilom, ki zajema kratek povzetek stanja, cilja in smeri razvoja,
- z definicijo, ki podaja temeljne informacije o načinu merjenja in prikaza kazalnika,
- v razdelku »Grafii z virom podatkov« so predstavljene količinske vrednosti kazalnika, ki so največkrat izražene v letnih vrednostih za večletno obdobje, če je bilo to le mogoče in prikazane z grafii ali preglednicami, v nekaterih primerih tudi s kartami,
- dodan je komentar, ki obrazloži izkazan razvoj in domnevne vzroke zanj ter izvajane in načrtovane ukrepe za izboljšanje ali ohranjanje dobrega stanja.
- K razumevanju predstavljenih informacij pripomore poglavje, ki opisuje metodo spremljanja izbranih kazalnikov. Ta podrobno definira nabor uporabljenih podatkovnih virov in hkrati poda vse metodološke razlage in druge pomembne opombe. Hkrati opredeli strokovne in zakonodajne podlage, na katerih je določena ciljna količinska ali kakovostna vrednost kazalnika.

Priprava metodologije, izbor ter opis kazalnikov je rezultat projekta "Razvoj kazalcev in metodologije spremljanja ponudbe gozdarskih storitev (V4-1812)". S pripravo kazalnikov želimo nadaljevati tudi v obdobju po koncu projekta. S ciljem pripraviti kakovostne vsebine, ki so primerne za širšo uporabo smo za vse kazalnike gospodarjenja z gozdovi vzpostavili sistem recenzijskega postopka, kar naj bi bilo zagotovilo za kakovost in verodostojnost kazalnikov. Za več informacij o kazalnikih gospodarjenja z gozdovi obiščite prenovljeno spletno stran WCM/InfoGozd.

Gozdarstvo v ukrepih PRP 2007-2013

DARJA STARE

Vstop Slovenije v Evropsko unijo je omogočil črpanje sredstev iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja v okviru ukrepov Programa razvoja podeželja (PRP). Zasebni lastniki gozdov in izvajalci del v gozdovih so med pomembnimi prejemniki nepovratnih sredstev ukrepov PRP. Ukrepi PRP za izboljšanje ponudbe gozdarskih storitev v Sloveniji so v zadnjem desetletju podprli naložbe v nakup nove mehanizacije in nove opreme za sečnjo in spravilo lesa z namenom izboljšanja gozdno-lesne vrednostne verige in povečanja učinkovitosti delovanja in konkurenčnosti zasebnih lastnikov gozdov, kmetijskih gospodarstev in gozdarskih podjetij.

Za izboljšanje konkurenčnosti gozdarskega sektorja je bil v okviru PRP 2007-2013 financiran ukrep 122: Povečanje gospodarske vrednosti gozdov, ki je podprl (A) naložbe v gradnjo in rekonstrukcijo gozdnih cest in gozdnih vlak ter pripravo gozdnih vlak in (B) naložbe v nakup nove mehanizacije in nove opreme za sečnjo in spravilo lesa. Do 31. decembra 2015 je bilo za ukrep 122 izplačanih 23,05 milijonov €, ki so bili v več kot 90 % izplačani zasebnim lastnikom gozdov – posameznikom. Glede na število odobrenih in izplačanih zahtevkov (2.252 izplačanih zahtevkov, kar predstavlja 97 % glede na vse vložene zahtevke) so prevladovale vloge v kategoriji gozdne vlake. Za gozdne vlake je bilo odobrenih in izplačanih 46 % izmed vseh vlog ukrepa 122. Po vrednosti pa je bilo največ izplačanih zahtevkov v kategoriji mehanizacija, in sicer kar 67 %.

Pri naložbah tipa B, kjer so bile upravičene tri kategorije stroškov (mehanizacija, osebna zaščitna sredstva in splošni stroški) so prevladovale vloge za mehanizacijo. Za nakup mehanizacije in opreme za sečnjo in spravilo lesa je bilo izplačanih nekaj več kot 16 milijonov €, med katerimi je bilo kupljenih največ traktorjev kolesnikov za delo v gozdu – z in brez vitla skupaj jih je bilo v okviru PRP kupljenih 287. Sledi nakup motornih žag, teh je bilo kupljenih 149. V okviru PRP 2007-13 je bilo sofinanciranih kar 142 kompletov osebnih zaščitnih sredstev za delo s stroji in opremo, kar vključuje zaščitne čevlje, zaščitno čelado z mrežico in glušniki, rokavice, zaščitne sekaške hlače ali zaščitno sekaško obleko. Po številu sofinanciranih strojev je bilo kar nekaj tudi vitlov, in sicer 130 ter traktorskih gozdarskih prikolc, skupaj s in brez pogona jih je bilo kupljenih 90. PRP je v obdobju 2007-2013 z nepovratnimi sredstvi pomembno podprl posodobitev gozdarske mehanizacije ter tako prispeval k dvigu bruto dodane vrednosti gozdarskih gospodarstev v povprečju za 35 %.

Gozdarstvo v ukrepih PRP 2014-2020

DARJA STARE

Trenutno aktualen Program razvoja podeželja 2014-2020 je Evropska komisija za Slovenijo potrdila februarja 2015. Zaradi zamika reforme skupne kmetijske politike se programsko obdobje 2014-2020 podaljšuje za dve leti, tako da bo Slovenija v letih 2021 in 2022 prejela še dodatna sredstva. Sofinanciranje razvoja podeželja se bo po tem obdobju nadaljevalo v okviru Skupne kmetijske politike 2023-2027, ki bo z znanjem, inovacijami in vlaganji podpirala kmetijski, živilski in gozdarski sektor.

Za izboljšanje učinkovitosti gospodarjenja z gozdovi je v trenutno aktualnem programu ključni ukrep M08: Naložbe v razvoj gozdnih območij in izboljšanje sposobnosti gozdov za preživetje. V okviru ukrepa M08 najbolj neposredno vpliva na intenziviranje gospodarjenja z gozdovi in izboljšanje ponudbe lesa na trgu podukrep M08.6, kjer se izvajata dve operaciji: (A) naložbe v nakup nove mehanizacije in opreme za sečnjo in spravilo lesa ter (B) naložbe v pred industrijsko predelavo lesa. Podukrep M08.6 prek spodbujanja naložb v gozdarske tehnologije, mobilizacijo in predindustrijsko predelavo lesa, krepi gozdno-lesne verige, povečuje dodano vrednost lesa in spodbuja večjo profesionalizacijo ter varnost dela v gozdovih. Za omenjeni podukrep je do 31. decembra 2020, ločeno za dve operaciji, prispelo 1.492 vlog, v katerih so vlagatelji zaprosili za skoraj 58 milijona €. Več kot polovica (57 %) vseh prispelih vlog v skupni vrednosti 30,8 milijona € je bilo odobrenih. Več vlog (73 %) je prispelo na razpis za operacijo operacija A in tudi več sredstev je bilo zaprosenih za isto operacijo (63 % od vseh zaprosenih sredstev).

Med vlagatelji za nakup mehanizacije in opreme, katerim so bila sredstva odobrena, prevladujejo zasebni lastniki gozdov – posamezniki (78 %). Med vlagatelji, katerim so bila sredstva odobrena za predindustrijsko predelavo lesa (operacija B), prevladujejo kmetije z registrirano dopolnilno dejavnostjo (57 %). Med vlagatelji je bilo skupaj 748 zasebnih lastnikov gozdov, ki imajo v lasti okrog 40 tisoč ha gozdov. Vlagatelji zasebni lastniki gozdov, katerih vloga je bila odobrena (403), pa imajo skupaj v lasti 18,6 tisoč ha gozdov. Največ zasebnih lastnikov (44 %) ima v lasti gozdne posesti velikosti od 10 do 29,99 ha. Izmed mehanizacije in opreme v okviru operacije A je bilo kupljenih največ vitlov in dodatne opreme za vitle. V primerjavi s PRP 2007-2013 se je 2,7-krat povečal nakup gozdarskih prikolc, povečal se je tudi nakup kompletov za strojno sečnjo. Izmed mehanizacije in opreme v okviru operacije B je bilo kupljenih največ nakladalnikov in opreme za prekladanje lesa.

Ker obdobje PRP 2014-2020 še ni končano, težko govorimo o uspešnosti, je pa PRP s sofinanciranjem naložb v gozdarske tehnologije ter predelavo, mobilizacijo in trženje gozdnih proizvodov pomembno podprl posodobitev gozdarske dejavnosti. V okviru podukrepa M08.6 je bilo do 31.12.2020 odobrenih več kot 30 milijonov € sredstev in ustvarjenih 115 novih delovnih mest.

Varnost in zdravje pri delu v gozdu

MARJAN DOLENŠEK

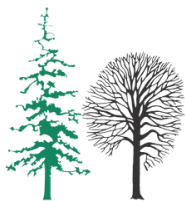
V Sloveniji je od leta 1981 do leta 2020 pri delu v gozdu umrlo 496 oseb, oziroma v povprečju 12,4 osebe letno, v zadnjih 10 letih pa 126 oseb ali 12,6 letno. Zanesljivih podatkov o številu poškodovanih, posebej lažje poškodovanih, ni. Iz literature je znano, da na eno smrtno žrtev pride še vsaj 100 poškodovanih. Kot primer navajamo leto 2020, ko so revirni gozdarji Zavoda za gozdove Slovenije na terenu zbrali podatke o 6 smrtnih nezgodah, 35 s težje poškodovanimi in 4 z lažje poškodovanimi, Policija pa je dobila prijave o 24 lažje poškodovanih pri delu v gozdu.

Splošno sprejeto mnenje je, da ukrepi programa razvoja podeželja, posebej operacija v naložbe v nakup nove mehanizacije in opreme za sečnjo in spravilo lesa vplivajo na izboljšano varnost pri delu v gozdovih. V okviru obravnavanega CRP smo želeli preveriti navedeno mnenje in ugotoviti ali imajo dodeljena sredstva PRP vpliv na varnost in zdravje pri delu v gozdu. Želeli smo primerjati podatke o prejemnikih sredstev in žrtvah nezgod pri delu v gozdu, kar pa se je izkazalo za neizvedljivo zaradi anonimnosti osebnih podatkov o žrtvah v razpoložljivih policijskih podatkih o nezgodah pri delu v gozdu. Zato smo podatke pridobili z anketo.

V anketi smo anketirancem postavili vprašanje ali so imeli kakšno nezgodo pri delu v gozdu in vprašanje ali so imeli kakšno nezgodo pri delu z mehanizacijo in opremo sofinancirano v okviru razpisov PRP za naložbe v nakup nove mehanizacije in opreme za sečnjo in spravilo lesa. V primeru nezgode so anketiranci le to opredelili kot lažjo, težjo ali smrtno.

Od 56 anketirancev, ki izpolnili ankete, jih je 50 odgovorilo na vprašanja nezgodah pri delu v gozdu (28 zasebnih lastnikov gozdov posameznikov od 30-tih in 22 lastnikov gozdov pravnih oseb oz. s.p. od 26-tih). 42 anketirancev oz. 84 % ni imelo pri delu v gozdu nobene nezgode, 8 anketirancev oz. 16 % pa je imelo nezgodo pri delu v gozdu, od teh pa 6 težje in 2 lažje, smrtnih žrtev pa ni bilo. Med lastniki gozdov posamezniki jih 26 oz. 92,9 % ni imelo nezgod pri delu v gozdu, 2 pa sta imela nezgodi pri delu v gozdu (7,1 %), oba težje. Med lastniki gozdov pravnimi osebami oz. s.p. jih 16 oz. 72,7 % ni je imelo nezgod pri delu v gozdu, 6 pa je imelo nezgode pri delu v gozdu (27,3 %), od teh 4 težje in 2 lažje. Med vsemi 50 anketiranci, ki so odgovorili na vprašanje o nezgodah pri delu v gozdu, pa nihče ni imel nezgode z mehanizacijo in opremo sofinancirano v okviru razpisov PRP za naložbe v nakup nove mehanizacije in opreme za sečnjo in spravilo lesa.

Na osnovi rezultatov ankete med prejemniki sredstev PRP za naložbe v nakup nove mehanizacije in opreme za sečnjo in spravilo lesa lahko zaključimo, da imajo dodeljena sredstva PRP vpliv na večjo varnost pri delu v gozdu.

GOZDARSKI INŠTITUT SLOVENIJE
SLOVENIAN FORESTRY INSTITUTE

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

ARRS

JAVNA AGENCIJA ZA RAZISKOVALNO DEJAVNOST
REPUBLIKE SLOVENIJE

Univerza v Ljubljani
Biotekniška fakulteta

Bilten izdaja: Gozdarski inštitut Slovenije, Založba Silva Slovenica, Večna pot 2, 1000 Ljubljana

Odgovorna urednica: dr. Nike Krajnc; Oblikovanje: Tina Jemec

Bilten izhaja v elektronski obliki. Objava na spletni strani:

<https://www.gozdis.si/projekti/razvoj-kazalcev-in-metodologije-spremljanja-ponudbe-gozdarskih-storitev/>

Za vsebino tega biltena, ki ni nujno, da izraža mnenje financerjev, v celoti odgovarjajo avtorji.